

การพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม : ศึกษาเฉพาะกรณีความร่วมมือ
ระหว่างราษฎรและรัฐบาล

(Community Development in Amphoe Kamphaengsaen Changwat Nakhon Pathom:
Case Study of the Corporation between the People and the Government)

โดย

นางสาวสมหวัง ตงพิพัฒน์

005331

วิทยานิพนธ์นี้

เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามระเบียบปริญญาโทบัณฑิต
ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนกวิชาสังคม
สาขาวิชาสังคมวิทยา

พ.ศ. 2518

Community Development in Amphoe Kamphaengsaen, Changwat Nakhon Pathom :
Case Study of The Corporation between the people and the
Government..

Miss Somwang Tongpiputn

ศูนย์วิทยทรัพยากร
คณะอักษรศาสตร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Sciences

Department of Social Studies

Graduate School

Chulalongkorn University

1975

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

[Handwritten signature]

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

[Handwritten signature] ประธานกรรมการ

[Handwritten signature] กรรมการ

อาจารย์ชูความคุมการวิจัย

ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม : ศึกษาเฉพาะกรณีความร่วมมือระหว่างราษฎรและรัฐบาล

ชื่อ

นางสาวสมหวัง ทงพิพัฒน์ แผนกวิชาสังคม

ปีการศึกษา

2518

บทคัดย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องนี้ ก็เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทได้ผลประการใด และการดำเนินงานอำเภอเดียวกัน แต่ต่างตำบลกัน ได้ผลเหมือนกันหรือต่างกัน เพราะเหตุใด การดำเนินงานนั้นได้ตอบสนองความต้องการจำเป็นของสังคมหรือไม่ มีปัญหาในการดำเนินงานหรือไม่ ทั้งในส่วนตัวพัฒนากรเองและราษฎร ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานนั้นโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ประกอบการพิจารณาว่า ในจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทสมควรได้รับการพัฒนาในเรื่องใดและในรูปใดจึงจะเกิดประโยชน์และเหมาะสมกับโครงสร้างสังคมของชุมชนนั้น ๆ อย่างที่สุด เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนบรรลุจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ราษฎรที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน สัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านทั้งหมดของหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม ตลอดจนสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนทั้งสองหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 25 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนครัวเรือน นอกจากนี้ได้ทำการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็ทำการวิเคราะห์หาค่าแสดงออกในรูปแบบตารางร้อยละ

ผลของการศึกษาการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม อำเภอกำแพงแสน ปรากฏว่า แม้จะอยู่ในอำเภอเดียวกัน แต่หมู่บ้านทั้งสองมีความแตกต่างกัน ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม มีปัญหา ตลอดจนความต้องการในเรื่องการพัฒนาชุมชนอย่างเห็นได้ชัด ความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวมีผลต่อความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเป็นอย่างมาก กล่าวคือ แม้ราษฎรหัวหน้าครัวเรือนของทั้งสองหมู่บ้านจะให้ความสนใจและความร่วมมือในโครงการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านของตน แต่ระดับความสนใจในโครงการและผลสำเร็จของการดำเนินงานต่างกัน ทั้งนี้ เพราะหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก ราษฎรส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ฉะนั้น โครงการพัฒนาชุมชนที่เป็นโครงการเพื่อเพิ่มพูนรายได้เพียงเล็กน้อยจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจหรือประสบความสำเร็จนัก ทั้งนี้ เพราะราษฎรส่วนมากมีอาชีพในการทำไร่อ้อยขนาดใหญ่ หรือมีกิจการขนส่งพืชผลซึ่งให้ผลตอบแทนสูงมาก ในขณะที่โครงการที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านก็ใหญ่เกินกำลังงบประมาณที่รัฐจะจัดสรรให้ได้ ราษฎรในหมู่บ้านจึงคิดว่ารัฐบาลมิได้คิดช่วยเหลืออย่างจริงจัง ในขณะที่พัฒนาการที่รับผิดชอบหมู่บ้านก็ขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เหตุผลสำคัญที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ค่อยดีทั้งตัวพัฒนากรและราษฎรก็คือ โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำอยู่นั้นต่ำกว่าระดับความต้องการของราษฎร และโครงการที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านก็ไม่อาจได้รับการตอบสนองได้ ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านมีประสิทธิภาพ จึงสมควรเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานในหมู่บ้านหนองกร่างให้ต่างไปจากปัจจุบัน

สำหรับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังน้ำเขียว ได้ผลดียิ่ง ตรงข้ามกับหมู่บ้านหนองกร่าง ราษฎรในหมู่บ้านวังน้ำเขียวมีความสนใจและให้ความร่วมมือโครงการต่าง ๆ มากยิ่งกว่าหมู่บ้านหนองกร่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านวังน้ำเขียวยังไม่อยู่ในสภาพที่ตีมากจนพึ่งตนเองได้ และเนื่องจากราษฎรเกือบทั้งหมดมีอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว ฉะนั้น โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดขึ้นส่วนมากจึงเป็นเรื่องทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของราษฎร การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงประสบผลดีมาก อย่างไรก็ตาม ในอนาคตอันใกล้หากหมู่บ้านวังน้ำเขียวเจริญขึ้นอีกระดับหนึ่ง เช่นหมู่บ้านหนองกร่าง ก็อาจเกิดปัญหาเหมือนกับที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหนองกร่างในปัจจุบันก็ได้ หากมิได้มีการพิจารณาแก้ไขวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความเจริญของชุมชน.

Thesis Title Community Development in Amphoe Kampangsaen,
Changwat Nakhon Pathom : Case Study of The Corpora-
tion between the People and the Government.

Name Miss Somwang Tongpiputn, Department : Social Studies.

Academic Year 1975

ABSTRACT

The purpose of the study is to 1) examine the results of community development programs in Amphoe Kampangsaen, Changwat Nakhon Pathom, which is close to the urban center of Bangkok and Nakhon Pathom, 2) to see whether there are differences in results of community development in different tambols in the same amphoe, and 3) if there are differences, the reasons for them. The author also wishes to know if community development activities in those areas reflect the felt needs of the community, and if villagers and village community workers have any problems concerning community development work. The results of the study will serve as guidelines for developing provinces near Bangkok. The author believes that in order to yield the most benefit, and achieve the goals most efficiently, the community development workers must taken into account the social structure of community in which they work.

Datas were collected by interviewing government officials concerned with community development programs in Amphoe Kampangsaen, member of village development committees of Nong Klang Village, Tambol Tung Luk Nok and Wang Nam Kiew Village, Tambol Tung Krapanghom, as well as

25% of heads of household in each village. In addition, library materials related to community development were examined. All data were analysed and findings arranged in percentile tables.

The results of the study show that the level of economic and social development in these two villages, even though they are in the same amphoe, is very different, and that this different significantly effects the success of community development programs. Though the people in each village are interested in community development, the degree of interest varies, reflecting socioeconomic conditions and community needs. Most of the people in Nong Klang are not poor, so they are not interested in the small profit they believe they will gain from community development programs. The people in this village have large fields of sugarcane and some have transportation businesses which are very profitable. The expectations of the village are relatively high, but cannot be met by community development programs because of government budget limitations. This situation in turn, makes people think that the government does not seriously intend to develop their community, and, as a consequence, the village community workers loses interest and morale. In summary the community development programs that operated in this community are at a lower level than what the people believe they need, and therefore the success in the programs is very limited. This finding suggests that the method of community development should be closely related to the relative needs of different communities : a standard approach or model is inappropriate.

๗.

But the community development programs in Wang Nam Kiew is successful and worth continuing. In this village, people are more interested and willing to take part in the community development programs than the people in the Nong Klang, possibly because of economic and social conditions of people in Wang Nam Kiew village are below those in Nong Klang. People in this village clearly require assistance. Their interest in community development is also high because agriculture is their occupation. Therefore what they receive from the community development programs is more consistent with their needs. However, in future, if this village reaches a level of development of Nong Klang, there may be problems if the methods and programs of community development are not reviewed and revised as local needs change.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงสำเร็จไม่ได้หากมิได้รับความเมตตาจาก ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลินฟูง ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำวิธีการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนกรุณาชี้ช่องทางที่จะค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ให้สมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล อาจารย์ไพรัตน์ เฑชะรินทร์ และคุณสมิทร กิจจาหาญ หัวหน้ากองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน และขอขอบพระคุณ อาจารย์อุณา นพคุณ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตลอดจนให้ข้อมูลบางอย่างที่จำเป็น ผู้เขียนขอขอบพระคุณพัฒนาการอำเภอกำแพงแสน พัฒนาการตำบลทุ่งลูกนกและทุ่งกระพังโหม ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหนองกร่างและวังน้ำเขียว ตลอดจนหัวหน้าครัวเรือนของทั้งสองหมู่บ้าน ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ และขอขอบคุณบรรณาธิการของสมุดกรมการพัฒนาชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่กองวิจัยและประเมินผล ที่ได้กรุณาให้ผู้เขียนพิมพ์เอกสารเพื่อใช้ประกอบการเขียน นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านของศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย ที่ได้กรุณาให้ความสะดวกในการเข้าค้นหาเอกสารจากศูนย์ฯตลอดมา

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงในที่นี้สุด.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทที่ 1 ความทั่วไป	
คำนำ	1
ผลการวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	6
เหตุผลที่ศึกษา	9
วิธีการวิจัย	12
ลักษณะของแบบสอบถาม	13
✓ ความสำคัญของการศึกษา	14
✓ ขอบเขตของการศึกษา	14
เหตุผลที่เลือกศึกษา เขตพัฒนาชุมชนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	14
✓ ผลที่ได้จากการศึกษา	15
การ เสนอรายงานการวิจัย	15
บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	
✓ ความหมายของคำ	17
การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในต่างประเทศ	23
- ประเทศอินเดีย	24
- ประเทศเนปาล	25
- ประเทศปากีสถาน	26
- ประเทศศรีลังกา	28
- ประเทศฟิลิปปินส์	28
- ประเทศอิสราเอล	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
สภาพอำเภอกำแพงแสน	
อาณาเขต	34
การปกครอง	34
การศึกษา	35
ศาสนา	35
การคมนาคม	35
สภาพท้องที่	36
อาชีพ	37
แรงงาน	37
สภาพตำบลทุ่งกระพังโหม	38
สภาพตำบลทุ่งลูกนก	41
สรุปสภาพหมู่บ้านวังน้ำเขียว และหมู่บ้านหนองกร่าง	45
ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน	45
- โครงการสำคัญ ๆ ที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้น	46
บทที่ 4	
ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน	
พินิจพัฒนากร	52
บทบาทของพัฒนากร เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน	53
ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน	60
- ความเข้าใจและความร่วมมือของประชาชน	60
- ประโยชน์	62
- การขอคำปรึกษา	62
- ความสามารถที่จะช่วยเหลือ	62
- โครงการพัฒนาชุมชนที่กำลังจัดทำ	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	69
ความต้องการของหมู่บ้าน	69
สรุป	70
บทที่ 5 ความคิดเห็นของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.)	
องค์ประกอบของ กพม.	73
บทบาทและหน้าที่ของ กพม.	74
สภาพครอบครัว	76
ภูมิสำเนาและวุฒิการศึกษา	77
การประกอบอาชีพและการถือครองที่ดิน	78
รายได้	79
ความเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน	80
ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชน	81
สาเหตุที่เข้ารับการอบรม	82
โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้าน	84
เหตุผลที่เสนอโครงการพัฒนาชุมชน	86
การเสนอโครงการและการติดต่อกับประชาชน	87
การร่วมงานพัฒนาชุมชน	88
การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน	89
การกำหนดค่าใช้จ่าย	92
เหตุผลสำคัญที่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน	93
ความสนใจงานพัฒนาชุมชนของประชาชนในทัศนะของ กพม.	95
ความร่วมมือของราษฎร	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการพัฒนาชุมชน	98
โครงการพัฒนาชุมชนที่ประสงค์จะให้	99
ความต้องการของหมู่บ้าน	101
ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทัศนะของ กพม.	103
สภาพของหมู่บ้านภายหลังเปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชน	105
บทที่ 6 ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน	
ภูมิหลังของหัวหน้าครัวเรือน	108
- สถานภาพสมรสและจำนวนบุตร	109
- ภูมิลำเนา	110
- คุณวุฒิทางการศึกษา	111
- การประกอบอาชีพและการถือครองที่ดิน	112
- รายได้	113
- ความเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน	113
โครงการที่เข้าร่วมมือ	114
ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชน	117
การรู้จักพัฒนากร	119
ความคุ้นเคยกับพัฒนากร	121
ลักษณะหน้าที่ของพัฒนากรในทัศนะของหัวหน้าครัวเรือน	121
โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้าน	122
ความสนใจโครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำอยู่	124
ความต้องการโครงการพัฒนาชุมชน	126
ปัญหางานพัฒนาชุมชนและขอแก้ไข	129

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การ เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน	131
การ เข้าร่วมประชุมพิจารณาโครงการ	132
เหตุผลที่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน	133
ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน	135
ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาชุมชน	137
บทที่ 7 บทสรุป และความคิดเห็นของผู้ศึกษา	144
ภาคผนวก แผนพัฒนาตำบลทุ่งกระพังโหมและทุ่งลูกนก ปี 2516 - 2518	154
แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน	164
แบบสัมภาษณ์ราษฎร	172
บรรณานุกรม	181

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย